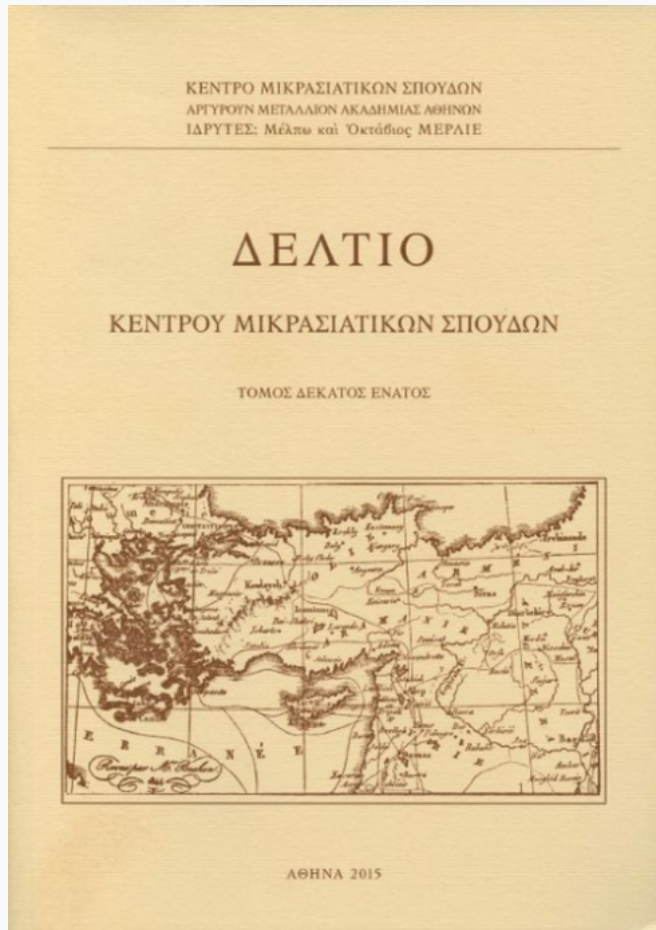

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 19 (2015)

Ο Θεσμός της Χορηγίας, Αρωγός των Πανεπιστημίων

Γεώργιος Α. Δαυίδ

doi: [10.12681/deltiokms.311](https://doi.org/10.12681/deltiokms.311)

Copyright © 2015, Γεώργιος Α. Δαυίδ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δαυίδ Γ. Α. (2015). Ο Θεσμός της Χορηγίας, Αρωγός των Πανεπιστημίων. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 19, 33–39. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.311>

Γεώργιος Α. Δαυίδ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΧΟΡΗΓΙΑΣ, ΑΡΩΓΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ*

Ευχαριστώ τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τα οποία απεδέχθησαν την εισήγηση και μου απονέμουν σήμερα τον τίτλο του επιτίμου διδάκτορα. Η στιγμή αυτή αποτελεί για μένα μια μεγάλη τιμή· τιμή που μοιράζομαι με την οικογένειά μου, τη σύζυγό μου Καίτη και τα παιδιά μου, αλλά και με τον τόπο που με ανάθρεψε και στον οποίο οφείλω πολλά.

Τις στιγμές αυτές δεν ξεχνώ την κατεχόμενη Πέτρα της Κύπρου, εκεί που γεννήθηκα και πέρασα τα παιδικά μου χρόνια. Εκεί φοίτησα στο δημοτικό σχολείο· ένα σχολείο που ενεδάρρυνε τους μαθητές του να καλλιεργούν πνεύμα αλλά και σώμα, μέσα από πληθώρα αθλοπαιδιών. Εκεί είχα την τύχη να διδαχτώ από ανθρώπους για τους οποίους ήταν λειτούργημα –και όχι απλώς επάγγελμα– ο ρόλος του δασκάλου. Η ανάμνηση της Πέτρας και των ανθρώπων της παραμένει άσβεστη στη μνήμη μου, όσο και αν σήμερα τη βλέπω από μακριά, βωθή και εγκαταλειμμένη στην αχλύ.

Δεν λησμονώ και την Αγγλική Σχολή της Λευκωσίας, εκεί που γνώρισα τον διεδνή χαρακτήρα του νησιού και δημιούργησα φιλίες πέρα από σύνορα, οι οποίες διατηρούνται έως σήμερα.

Δεν λησμονώ, όμως, και το Πανεπιστήμιό μου στο Εδιμβούργο, που με εφοδίασε με τη γνώση και τη δύναμη να στραφώ στον κόσμο των επιχειρήσεων. Ως απόφοιτός του πάντοτε παρακολουθώ τις επιτυχίες του και προστρέχω στα επιτεύγματά του με υπερηφάνεια.

Δεν λησμονώ, τέλος, τη Νιγηρία και την παλαιότερη γενιά της οικογένειας Λεβέντη, με κυρίαρχη μορφή τον Αναστάσιο, που με δυναμικό επιχειρηματικό πνεύμα ίδρυσε μία από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις της δυτικής

* Αντιφώνηση Γεωργίου Α. Δαυίδ στην τελετή αναγόρευσής του σε επίτιμο διδάκτορα του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αφρικής, στηρίζοντας την επιτυχία στη βαθιά ριζωμένη ιδέα ότι, παράλληλα με την εργασία, πρωτεύουσα σημασία έχει και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης των εργαζομένων· όπως και στην πεποίθηση ότι μία δουλειά προοδεύει όταν εκπροσωπεί το σωστό και το δίκαιο.

Επηρεασμένος από όλα αυτά, δέλησα στη σημερινή αντιφώνησή μου να μιλήσω για τον δεσμό της χορηγίας στην τριτοβάθμια, την πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Μια επιλογή στην οποία με ώθησε και η υπάρχουσα κρίση σε πολλούς τομείς, που καταπονεί τη χώρα, αλλά και η πεποίθησή μου ότι για τη διέξοδο από αυτήν και για την ανάπτυξη της χώρας σημαίνοντα ρόλο έχει η αφοσίωση στην Παιδεία. Στην Παιδεία όλων των βαθμίδων, κυρίως, όμως, των πανεπιστημιακών σπουδών, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με την παραγωγή και με την πρόοδο. Άρρηκτα συνυφασμένη με το μέλλον του τόπου, η πανεπιστημιακή παιδεία έχει απόλυτη ανάγκη –για να αναπτυχθεί γόνιμα– από το πνεύμα αειφόρου ελευθερίας, το οποίο χαρίζουν οι χορηγίες όταν κοινωφελή ιδρύματα, εταιρείες, οργανισμοί και ιδιώτες έρχονται αρωγοί στο έργο του πανεπιστημίου. Αυτό ακριβώς είναι το θέμα της αντιφώνησής μου.

Είναι γνωστό ότι ποικίλα χορηγικά και χρηματοδοτικά πρότυπα εφαρμόζονται με επιτυχία σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, ορισμένα εξ αυτών εύστοχα και αποδοτικά και στην Ελλάδα.

Ωστόσο, αρωγός των πανεπιστημίων οφείλει, πρωτίστως, να είναι και το κράτος, και αυτό ιδίως με τη μορφή των ερευνητικών επιχορηγήσεων. Στη Βρετανία, όπου η κρατική πολιτική ανάπτυξης στον τομέα της επιχειρηματικότητας και της βιομηχανίας στηρίζει ενεργά την πανεπιστημιακή έρευνα, σημαντική πηγή πόρων αλλά και άμιλλας μεταξύ των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αποτελούν οι κρατικές ερευνητικές επιχορηγήσεις. Αυτές απονέμονται από επτά εξειδικευμένα Ερευνητικά Συμβούλια και καλύπτουν ευρύ πεδίο γνώσης, από τις ανθρωπιστικές σπουδές έως τη βιοτεχνολογία, την ιατρική, τις οικονομικές και κοινωνικές επιστήμες και την τεχνολογία. Τα Ερευνητικά Συμβούλια στηρίζουν κατά 50% τη βασική έρευνα (γνωστή και ως “blue sky” research ή “curiosity-driven science”), η οποία εστιάζει τη δράση της στην καινοτομία και η οποία, ενώ δεν είναι από τη σύλληψή της άμεσα εφαρμόσιμη, οδηγεί συχνά σε τολμηρές και πρωτοπόρες νέες εφαρμογές, όπως οι ποικίλες χρήσεις των ακτίνων laser. Το άλλο 50% χρηματοδοτεί τη στοχευμένη έρευνα – αυτήν, δηλαδή, που απορρέει συνήθως από συγκεκριμένα κοινωνικά ή οικονομικά κριτήρια και ανάγκες και βρίσκει άμεσα εφαρμογή, παραδείγματος χάριν, στον κόσμο της βιομηχανίας, της ιατρικής ή των επιχειρήσεων.

Βασική όμως προϋπόθεση για την κρατική επιχορήγηση οφείλει να είναι η ανταγωνιστικότητα. Πανεπιστημιακά ιδρύματα με παράδοση στην έρευνα, όπως τα Πανεπιστήμια του Cambridge και του Εδιμβούργου, εξασφαλίζουν χαρακτηριστικά μεγάλο μέρος της χρηματοδότησής τους από τα κρατικά Συμβούλια Έρευνας, καθώς ενισχύουν την ανταγωνιστικότητά τους μέσα από τη δράση εξειδικευμένων πανεπιστημιακών φορέων που στηρίζουν καθηγητές και ερευνητικές ομάδες τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο.

Αντίστοιχα, και η ίδια η έρευνα θα πρέπει να συμβάλλει στην αναχρηματοδότησή της. Το πανεπιστήμιο που καινοτομεί θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να διοχετεύει το προϊόν της έρευνας –τη νέα τεχνολογία– στην αγορά, αποκτώντας έτσι τους πόρους εκείνους που τροφοδοτούν εκ νέου το ερευνητικό του έργο. Βασικός σταθμός στη διαδρομή αυτή είναι η δημιουργία εταιρειών –«τεχνοβλαστών» (spin-offs)–, δηλαδή νέων επιχειρήσεων με προσανατολισμό την οικονομική αξιοποίηση και εκμετάλλευση της γνώσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ αποτελεί το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, όπου η οικονομική αξιοποίηση της έρευνας μέσω του Edinburgh Research and Innovation (θυγατρικής εταιρείας του Πανεπιστημίου η οποία ασχολείται με την εμπορική εκμετάλλευση των προϊόντων της έρευνας) προσέφερε έως σήμερα στην τοπική οικονομία της Σκωτίας 141 εκατομμύρια στερλίνες και 2.400 νέες θέσεις εργασίας μέσα από τη δημιουργία 246 νέων εταιρειών. Το 2004 ομάδα ερευνητών της Σχολής Γεωλογικών Επιστημών του Πανεπιστημίου δημιούργησε την εταιρεία-τεχνοβλαστό MTEM Ltd., με σκοπό την εμπορευματοποίηση επαναστατικής νέας τεχνολογίας για την ανίχνευση πετρελαϊκών κοιτασμάτων, χωρίς την ανάγκη άσκοπων γεωτρήσεων. Η MTEM συγκέντρωσε αρχικά 7,4 εκατομμύρια στερλίνες από χορηγίες και επενδυτές και κατόπιν εξασφάλισε την πατέντα για τη νέα αυτή ηλεκτρομαγνητική μέθοδο, με αποτέλεσμα να πωληθεί τρία χρόνια αργότερα σε νορβηγική εταιρεία για 275 εκατομμύρια δολάρια. Από τα έσοδα της πώλησης, το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου επέλεξε να επενδύσει 4,1 εκατομμύρια στερλίνες σε υποτροφίες για διδακτορικούς και άλλους φοιτητές, ενισχύοντας το δρόμο της έρευνας και δηλώνοντας έμπρακτα την πίστη του στην πρόοδο που προκύπτει από αυτήν.

Σε αυτήν τη διαδικασία αναχρηματοδότησης, πλέον σημαντικές είναι οι ευέλικτες πρωτοβουλίες με τις οποίες ενθαρρύνεται η επιχειρηματική δράση μέσα στο ίδιο το πανεπιστήμιο, με τη συνδρομή ιδρυμάτων ή εταιρειών. Πρόσφατο παράδειγμα στη χώρα μας αποτελεί το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο

Αθηνών, το οποίο καταρτίζει καινοτόμα επιχειρηματικά σχέδια στους τομείς της βιοτεχνολογίας και της φυτικής και ζωικής παραγωγής· εν συνεχεία, τα σχέδια αυτά προτείνονται για συγχρηματοδότηση σε κοινωφελή ιδρύματα (μεταξύ των οποίων και το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη), με στόχο την εφαρμογή τους στην κοσμετολογία, στη γαλακτοκομία, στον τομέα αστικού πρασίνου και στη ζωική παραγωγή.

Αξίζει εδώ να αναφερθεί και μια άλλη σημαντική μορφή χορηγίας που μπορεί επίσης να συμβάλει καθοριστικά στο έργο του πανεπιστημίου – η εταιρική χορηγία. Πολλές είναι οι εταιρείες που χρηματοδοτούν προγράμματα έρευνας για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Παράδειγμα στην Ελλάδα αποτελεί η πρόσφατη συνεργασία της εταιρείας Frigoglass με το Πανεπιστήμιο Πατρών: η Frigoglass χρηματοδότησε την έρευνα που κατέληξε στην κατασκευή ενός προτύπου ενεργειακής κυψέλης, ευρεσιτεχνίας η οποία κατοχυρώθηκε με πατέντα όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στις ΗΠΑ, προβάλλοντας το καινοτόμο αυτό προϊόν –αλλά και τις δυνατότητες των ερευνητών μας– σε διεθνές επίπεδο.

Συχνά χορηγοί-εταιρείες από τον τομέα των χρηματοοικονομικών επιχειρούν μεταπτυχιακά προγράμματα για υψηλόβαθμα στελέχη τους, υποστηρίζοντας με τον τρόπο αυτό οικονομικά τις πανεπιστημιακές σχολές – παράδειγμα αποτελούν τα MBA «executive programmes», όπως αυτό του INSEAD, και στη χώρα μας του ALBA Business School. Αντίστοιχα, πανεπιστημιακά ιδρύματα επιδεικνύουν την ικανότητα να προσφέρουν υπηρεσίες που ενισχύουν τη σχέση τους, πέρα από την ακαδημαϊκή κοινότητα, με τον επιχειρηματικό κόσμο. Ενδεικτικά, το Πανεπιστήμιο του Loughborough, εκπονώντας προγράμματα συναφή με τους ακαδημαϊκούς στόχους του, έχει συγκροτήσει ένα Συμβουλευτικό Γραφείο, το οποίο αποδίδει στο πανεπιστήμιο 1 εκατομμύριο στερλίνες το χρόνο, πόρους που διοχετεύονται στις εν γένει ακαδημαϊκές δραστηριότητές του.

Αντίστοιχα σημαίνουσα είναι όμως και η «Φιλανθρωπική Χορηγία», η οποία αποτελεί όχι μόνο πηγή πόρων για το πανεπιστήμιο, αλλά και μηχανισμό που επιτρέπει στην επιστήμη και στον ανθρωπισμό να συλλειτουργήσουν δημιουργικά. Στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, τον Νοέμβριο του 2011, η δημιουργός του Harry Potter, J. K. Rowling, με δωρεά ύψους 10 εκατομμυρίων στερλινών, έδωσε τα θεμέλια για τη δημιουργία κλινικής αφιερωμένης στη μνήμη της μητέρας της Anne, η οποία πέθανε από σκλήρυνση κατά πλάκας σε ηλικία μόλις 45 ετών. Η κλινική εξειδικεύεται στην ιατρική έρευνα

στον τομέα των –σήμερα ανιάτων– εκφυλιστικών νευρολογικών παθήσεων, όπως η σκλήρυνση κατά πλάκας και η Νόσος Κινητικών Νευρώνων, και στοχεύει να προσφέρει πολλαπλά στην κοινωνία. Αφενός ως ένα άρτιο κέντρο έρευνας και εκπαίδευσης να προσελκύσει κορυφαίους ερευνητές από ολόκληρο τον κόσμο και να προβεί σε κλινικές δοκιμές νέων μορφών θεραπείας· και αφετέρου ως πρότυπο κέντρο υποδοχής και περιδάλυψης να αποτελέσει ένα φιλικό, ανθρώπινο περιβάλλον με επίκεντρο τον ασθενή.

Με τους παραπάνω τρόπους, τους οποίους εν συντομία παρουσίασα, υποστηρίζονται κυρίως πανεπιστημιακές σχολές με γνωστικά αντικείμενα την τεχνολογία και τις οικονομικές επιστήμες. Ωστόσο, ο τομέας που συνήθως θα λέγαμε ότι «αδικείται», μιας και δεν έχει άμεσα οικονομικά και απτά πρακτικά αποτελέσματα, είναι αυτός των ανθρωπιστικών σπουδών. Ένας τομέας που είναι όμως ύψιστης σημασίας, διότι οι ανθρωπιστικές επιστήμες είναι εκείνες που πλάθουν επιστήμονες με ευρύτερους ορίζοντες, ανθρωπιστική συνείδηση και ουμανιστικούς προσανατολισμούς. Παράλληλα, ενδύουν τον επιστήμονα με αρετή ώστε το δύσκολο έργο του, σε οποιοδήποτε επιστημονικό πεδίο, να τίθεται αποκλειστικά στην υπηρεσία του ανθρώπου. «Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται», έλεγε ο Πλάτωνας – και η Ευρώπη της κρίσης, για να επιστρέψει στις ρίζες της, πρέπει να στραφεί, *μέσα από τον ουμανισμό*, προς τη σοφία που κρύβουν αυτά τα λόγια.

Στο χώρο των ανθρωπιστικών επιστημών, η χορηγία από ιδρύματα, οργανισμούς κοινής ωφελείας και εταιρείες καλείται να ενισχύσει δυναμικά το πανεπιστήμιο ώστε –στην Ελλάδα– τα πανεπιστημιακά τμήματα να ξευπερρετούν νέους κλάδους και –στο εξωτερικό– να στηρίζεται η δημιουργία νέων εδρών και τμημάτων σπουδών που προωθούν τον ελληνικό πολιτισμό ανά τον κόσμο. Πολλές από τις πιο αξιόλογες έδρες ελληνικών σπουδών, παγκόσμιας εμβέλειας, δημιουργήθηκαν μέσω της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της στήριξης κοινωφελών ιδρυμάτων. Ενδεικτικά αναφέρω ότι η έδρα Κοραή (Νεοελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας) στο King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου ιδρύθηκε το 1919 με τη συμβολή του Ελευθερίου Βενιζέλου, του Αγγλοελληνικού Συνδέσμου και της ισχυρής Ελληνικής Κοινότητας της Μεγάλης Βρετανίας. Το Πρόγραμμα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Yale δημιουργήθηκε και υποστηρίζεται από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος ενώ, αντίστοιχα, εκείνο του Πανεπιστημίου του Princeton ιδρύθηκε το 1979 χάρη στη χορηγία του φιλέλληνα Stanley Seeger.

Το Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη, υπογραμμίζοντας τη διαχρονική εμβέλεια του ελληνικού πολιτισμού, στηρίζει προγράμματα υποτροφιών και έδρες κλασικών σπουδών, ελληνικής αρχαιολογίας, αρχαίας και σύγχρονης ελληνικής ιστορίας και βυζαντινών σπουδών σε σημαντικά εκπαιδευτικά ιδρύματα διεθνούς κύρους, όπως το Τμήμα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Cambridge, το Oxford Centre for Byzantine Research, το Courtauld Institute of Art του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, το Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, το Πανεπιστήμιο Anahuac στο Μεξικό, το Πανεπιστήμιο Nehru στο Νέο Δελχί και άλλα.

Την επόμενη δεκαετία, η οικονομική βιωσιμότητα θα είναι μία από τις βασικές προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν τα πανεπιστήμια. Μόνο όσα ιδρύματα εδράζονται σε στέρεες βάσεις, με χρηστές δημοσιονομικές δομές και σταθερές ροές εσόδων, θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ολοένα αυξανόμενες πιέσεις. Στην εξασφάλιση λοιπόν της οικονομικής βιωσιμότητας έρχεται, με γνώμονα το κοινό καλό, να συμβάλλει η χορηγία, συντρέχοντας τα πανεπιστήμια να διασφαλίσουν τους στόχους τους: να επενδύσουν στο μέλλον της ακαδημαϊκής παιδείας και της επιστημονικής έρευνας, άρα και στο μέλλον των νέων ανθρώπων. Να συνεισφέρουν με τον τρόπο αυτό ευρύτερα στην κοινωνία, στη βελτίωση των συνθηκών ζωής, αλλά και στην ψυχική και πνευματική καλλιέργεια.

Σύμφωνα με την έρευνα του European Universities Association για το 2011, η «φιλανθρωπική χορηγία» αποτελεί προς το παρόν το μικρότερο τμήμα των εσόδων των πανεπιστημίων στην Ευρώπη, αγγίζοντας το 3-4%. Τα πρωτεία κατέχει η Βρετανία, όπου συγκεκριμένα πανεπιστήμια συγκεντρώνουν από το 10% έως ακόμη και το 25% του προϋπολογισμού τους από χορηγίες ιδιωτών και ιδρυμάτων κοινής ωφελείας. Ωστόσο, ορισμένα πανεπιστήμια σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ολλανδία, η Γερμανία και η Σλοβενία λαμβάνουν πλέον του 10% του συνολικού τους εισοδήματος από σχέσεις (συμβόλαια) με επιχειρήσεις και φορείς που άπτονται της έρευνας ή της διδασκαλίας ή ακόμη της παροχής υπηρεσιών, και συνδέονται έτσι άμεσα με τον επιχειρηματικό κόσμο.

Ο χορηγός ενός πανεπιστημίου συμβάλλει με τρόπο καθοριστικό, αν και διαφορετικό από αυτόν του καθηγητή, στην προαγωγή της ακαδημαϊκής γνώσης. Συμβάλλει έτσι αποφασιστικά και στο διαρκές ζητούμενο των καιρών: στην πρόοδο και στην ανάπτυξη του τόπου μας. Με αυτές τις σκέψεις, αναρωτιέμαι και αναρωτιέται κανείς: ποιο θα ήταν το κλειδί που θα βοηθούσε

ουσιαστικά τα ελληνικά πανεπιστήμια ώστε να επιτελέσουν το σκοπό τους προς όφελος του τόπου;

Πρωτίστως τα πανεπιστήμια πρέπει αυτόνομα και ανεξάρτητα από κομματικά και άλλα εξωγενή και εξωπανεπιστημιακά κριτήρια να λειτουργούν με απόλυτη διαφάνεια προκειμένου να εξασφαλίσουν την υποστήριξη χορηγών όχι μόνο από την ελληνική επικράτεια αλλά και από την ευρύτερη, μεγάλη ελληνική Ομογένεια· από τους Έλληνες της Διασποράς. Για όσους πάντα έλκονταν από τη γνώση και την επιστήμη –ακόμη και αν επέλεξαν στη ζωή τους άλλους δρόμους για να υπηρετήσουν την κοινωνία– αποτελεί επιταγή να συντείνουν στην αναβάθμιση αυτού του πολύτιμου, ανεκτίμητου αγαθού. Είναι ευθύνη όλων μας να στηρίξουμε την ελληνική παιδεία, γιατί με αυτήν συνδέεται άρρηκτα κάθε ελπίδα μας για το μέλλον.

